

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Теодора Иванова Калейнска,
катедра „Политология, социология и културология“,
Философски факултет на ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“

Относно: публична защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по професионално направление 3.3. Политически науки – научна специалност Политология (Сравнителна политология) в СУ „Св.Климент Охридски“.

Автор на дисертационния труд: **Магдалена Искренова Каснакова**

Тема на дисертационния труд: **Капацитет на българските правителства за промени в социално-икономическата политика /2001-2013/**

Научен ръководител: доц. д-р Даниел Михайлов Смилов

1. Информация за дисертанта

Магдалена Каснакова е родена на 8.04.1986 година. Възпитаничка е на СУ „Св.Климент Охридски“, Философски факултет – бакалавър по политология, магистър е по международни политически отношения и сигурност и магистър по международна журналистика. Каснакова се е обучавала по докторска програма към катедра „Политология“ на Философски факултет на СУ „Св.Климент Охридски“ по научна специалност научна специалност Политология (Сравнителна политология) в редовна форма в периода 2012 – 2016.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Докторантката Магдалена Каснакова е представила дисертационен труд в общ обем от 272 страници, от които 252 представляват основен

текст, а останалите са списък на използваната литература и източници, приложения – таблици, диаграми. Дисертационният труд следва класическата структура за дисертации и е организиран в увод, три глави, обобщение и изводи, използвана литература и бележки. Изложението е онагледено с 53 диаграми и 15 таблици, представящи резултатите от сравнителното изследване на авторката по значим брой въпроси в контекста на темата на дисертацията. Считам, че предложеният обем на работата позволява да се систематизира изследваната информация, да се изпълни логиката на дисертацията и тя да има вид на цялостно завършено научно изследване. В хода на изследването е използван и достатъчно богат арсенал от източници – над 140 източника, Интернет ресурси, официални издания и документи, като съвсем естествено преобладават публикации от периода 2001-2013, които са и обхват на изследването.

Представен е и автореферат, както и справка за научните приноси и самооценка на Каснакова.

Темата на дисертационния труд е интересна и актуална, макар и да е свързана с редица вътрешни *ограничения*. От една страна, периодът на функционирането на три правителства 12 години е нищожно кратък, за да позволи да се направят оптимални варианти на анализ на капацитета на българските правителства за промени в определена сфера; като период е твърде динамичен и е пряко свързан с влизането на България в европейски структури /НАТО и ЕС/, което по-скоро очертава специфика, а не общовалидност на направените твърдения. Считам, че подобно ограничение прави много трудно изказването на категорични и безалтернативни изводи, което е поставило и докторантката Каснакова пред редица трудности при практическата реализация на дисертационния проект.

От друга страна, темата за капацитета за промени на всяко правителство е винаги дискуссионна, обединява около себе си засилен

интерес не само на изследователи, но и на политици, граждани, журналисти, което я прави не просто интересна, а и в някаква степен провокативна. Дискусионното обсъждане на проблема за капацитета, поставя дисертантката пред необходимостта много сериозно и логично последователно да отстоява собствени позиции и анализи, особено ако този дисертационен труд има последващи стъпки и бъдещи планове и насоки за научни изследвания, така както дисертантката заявява сама. В същото време съм склонна да се съглася, че проблемът за капацитет на правителствата за промени и анализи на политики не е систематично представен в сравнителните научни изследвания в България, което е поставило дисертантката пред трудност. Имам предвид, че съществуват необятно количество коментари и частични анализи, но цялостен анализ на отделните политики все още не е достатъчно добре представен извън годишните доклади на правителството и оценката на международните институции. Но това не оправдава и не обяснява неизползването на мащабни научни изследвания като за качеството на демокрацията в България /проф.Георги Янков, проф.Антони Тодоров/, за йерархия на властта и динамика на политиките /ИРМИ, доц.Огнян Минчев/, които биха били само в помощ при систематизирането и обобщаването на богатата информация, набрана от докторантката.

Смятам обаче че темата на дисертацията е определено актуална и предизвикателна. Актуална, защото би позволила на научна основа, да се направи и надгражда анализ на конкретна политика/и и той да се използва в контекста на последвалия относително дълъг период на политическа криза /2012-2014/ в българската действителност. Предизвикателна, защото периодът на изследване е относително кратък и това поставя съответните ограничения. Предизвикателна и защото предполага много прецизност и точност, за да се остане на полето на сравнителната политология и на научния анализ и да се избяга от дребнотемието на политическото

говорене. Навременността на дисертацията звучи още по-убедително в контекста на процесите, които протичат в България, вълната от кризи, последваща оставката на правителството Борисов-1 и Борисов-2, референдумът, както и набиращия отново сила дебат за необходимостта от повече участие и ангажираност на българските граждани във всичко това.

Обект на изследването е политическия капацитет на правителствата, а неговия предмет – способността и наличието на политически капацитет на три български правителства да инициират промени в социално-икономическата политика, обхват – трите български правителства в периода 2001-2013г. Като основна цел на изследването, докторантката Каснакова си поставя да измери и направи анализ на „ефективното целеполагане, разглеждано като капацитет за промени в социално-икономическата политика, на базата на законодателната дейност на българските правителства в рамките на 12 години“/стр.8/. И нещо повече, докторантката разширява своята цел, като представя и необходимостта от разглеждане и анализиране на влиянието на международните организации /основно Европейски съюз/ в правителствения дневен ред на трите български правителства в правенето на социално-икономическа политика.

Дипломантката дефинира четири основни работни хипотези, които анализира през пет основни задачи. Каснакова демонстрира познаване на категориалния апарат. Използвани са широк спектър от инструменти и подходи за проверка на формулираните хипотези – сравнителен метод и анализ, качествени и количествени методи на анализ и др.

Работата на Магдалена Каснакова следва класическия модел на писане на докторати – въведение с представяне на целите и организацията на изследването; анализиране и представяне на теоретичния модел на изследване и дефиниране на основни категории, с които ще борави научния анализ; емпирично изследване за измерване на политическия капацитет за промяна на политика на основата на измерване на

ефективното целеполагане и прилагане на социално-икономическата политика; влияние на външни фактори върху процеса на правене на политика в социално-икономическата сфера на българските правителства; заключение.

Първа глава е посветена на изследване и изясняване на работните понятия и категории /правителство, политически капацитет, парламентарно мнозинство, политика и др./. Докторантката разглежда и представя основния понятиен апарат, с който ще работи; представя и анализира съществуващи теоретични модели; прави авторски прочит на налични теории. В търсенето на добри практики, докторантката разширява своето изследване като търси въздействието на външни фактори върху прехода. Докторантката извежда своето определение за „управленска програма“, фокусира изследването си върху трите програмни документа, принадлежащи на трите последователни български правителства в периода 2001 – 2013 г., детайлно и в пълнота са представени трите правителства и управленските им програми. Представен е преглед на законодателната инициатива като инструмент за промяна на политиката като са разгледани различни съществуващи модели на подготовка и приемане на закони - английски, континентален модел, ЦИЕ модел, България. Направен е удачен опит да се предложат индикатори за мерене /степен и дълбочина/ на промяната на дадена политика чрез свързаното законотворчество. Докторантката аргументира основната теза в първа глава като представя „законодателната инициатива на българските правителства като най-значимият правен инструмент за „определяне на дневния ред“ в процеса на взимане на решения в дадена публична политика“. /стр. 74/

Втора глава е самото изследване като представя законодателната активност на българските правителства 2001-2013г- в социално-икономическата политика на основата на изведена изследователска

методология. Индикаторите, на които докторантката основава изследването си, са на базата анализ на целеполагането в управленските програми и извеждане на основни техни приоритети, на степента на постигане на целите на социално-икономическата политика през степента на постигната промяна и са изведени и систематизирани стратегическите цели за промяна на трите правителства и техните характеристики. Като индикатор докторантката е предложила и степента на влияние на външни фактори, в частност на международни организации, основно на ЕС. Макар в подобен индикатор да има значима вътрешна логика, то неговото използване, според мен, налага представяне на общоевропейската рамка на политики, обясняване на връзките и релациите национална-европейска политика, вътрешна подчиненост, нива на компетенции и логика и философия на европейските политики като цяло. Липсата на навлизане в дълбочина на логиката на европейските политики и връзката европейско-национално, поставят изводите на докторантката в декларативен план, а ЕС присъства само като фон и коректив. В три основни модула, в шест отделни групи са представени 103 индикатора, разгледани са и е направен преглед на 626 законопроекта, в рамките на методологическата скала, която е предложила докторантката. Резултатите са обобщени в 53 диаграми и 15 таблици, които представят и аргументират основните търсения на докторантката в стремежа да изследва политическия капацитет на трите правителства в областта на социалната и икономическата политика. Това е мащабна по обем и усилия работа. Втора глава е чисто технологична и представя набора от изследвани теми по изследвани групи и индикатори.

Трета глава цели да предложи анализ на данните от изследването на политическия капацитет на трите български правителства, да анализира заложените хипотези в изследването. Докторантката предлага и гледна точка върху влиянието на ЕС за правенето на социална и икономическа

политика чрез разглеждане на стремежа за промяна от страна на българските правителства.

Работата завършва с обобщение и изводи, както и целеполагане за бъдещи научни изследвания.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд

Смятам, че докторантката Магдалена Каснакова е изпълнила поставените си цели и задачи. В представения труд се съдържат практико-приложни резултати върху оценка на социалната и икономическата политика на три български правителства, които могат да бъдат добра основа за последващи изследвания на българския преход.

Самооценката на Каснакова за реализираните приноси в дисертационния труд, предложена в автореферата /стр. 8/ е основателна. Дисертационният труд има значими научно-приложими приноси, явявайки се обобщение на нов богат емпиричен материал и представяйки разработена методика за неговата обработка и обобщаване на значителен по обем масив от данни; с възможност за мултиплициране на предложената методиката върху оценка на всички български правителства от 1989г. насам при анализ на всички секторни и функционални водени политики. Наличните обработени емпирични данни в диаграми и фигури за политическия капацитет за водене на социална и икономическа политика могат да бъдат добра база за цялостен анализ на секторни политики, на анализ на динамиката целеполагане – инициране на промени – промени на българските правителства.

На базата на задълбочения анализ на документалната база и на теориите, авторката е извела свое работно определение за политически капацитет, разбран през способността за целеполагане, инициране и осъществяване на промени чрез законотворчество. Въз основа на него се

очертава много ясно собствената методологична рамка и последвалото ѝ приложение и анализ, които приемам като приноси.

4. Мнение върху автореферата

Докторантката Магдалена Каснакова е представила автореферат в 28 страници, който напълно кореспондира с основния текст. В синтезиран вид, подредено и логично са представени изследваните проблеми, представена е обща характеристика на дисертационния труд и кратко изложение на отделните глави, направена е коректна справка за приносите и направените публикации по темата.

5. Критични бележки, препоръки и въпроси по дисертационния труд.

Към така представената работа на докторантката Каснакова могат да се представят и някои критични бележки и препоръки, които правя с оглед подобряване на работата в контекста на изразената и заявената от докторантката нагласа за последващи научни изследвания и търсения.

- Работата изобилства с ползването на англоезична литература, част от която вероятно и непревеждана и неиздавана на български език, с което си обяснявам наличието на редица спорни тези, които не биха издържали сериозен дебат като „политологията се занимава с партийния характер и политическия потенциал на съставлящите правителството субекти, което помага за навлизане в дълбочината на политическите процеси“ /стр.45/; „публичната политика като дисциплина...“/стр.45/; „понятието политически капацитет на МС внушава повече обхват, отколкото реално е възможно“ /стр.46/ и на редица още места. Вероятно преводът и директното му ползване в текста на места води дори до двусмислици като „Органът с най-голяма власт в българското управление е правителството... На теория, кабинетът е подчинен на НС... На практика, силното кабинетно ръководство зависи от подкрепата на мнозинството в НС..., за да може да

прокарва своите законодателни програми.“ /стр. 71/. И още по-странния извод на стр. 114, че „Регламентите /по смисъл на ЕС/ са по – натрапчиви инструменти...“.

- На редица места има необходимост от изчистване на изказа и редакция, което би направило работата по-четима. В контекста на необходимостта от редакция, ще коментирам и тежкия текст. Липсата на оформяне на вътрешни под-теми в изследването прави текста тромав и трудно четивен, а разделянето на параграфи и абзаци на цели блокове в настоящата работа , само ще помогне да се открият авторовите виждания.

- Смятам, че текстът определено може да се подсили с авторови тези, връзки и анализи, както след всяка глава, така и в заключението и в декларираните изводи. Намирам определено за трудна задача възможността за даването на оценка на работата на изследваните три български правителства.

- На места има редица отнасяния, които стоят извън целта на изследването и текста, излишно го усложняват и всъщност го разводняват, а на места дори и звучат неточно. Например в първа глава не става ясна идеята на авторката за ролята на външните фактори, които оказват въздействие върху политическия капацитет на правителствата и идеята за промяна. Направено е отнасяне към страните от ЦИЕ като политика на пренос на модели /стр.45-47/ В още по-значима степен това важи за текстове във втора глава /стр.81-84/, където са предложени виждания за дебата за край на парадигмата на прехода на Кародърс, извадково са направени изводи за това, че „В ЦИЕ, партиите са по-скоро средство за лично облагодетелстване или за обслужване на клиентелистки мрежи, отколкото отговор на различни социални разслоявания“. Не става ясно докторанката каква теза защитава, предлагайки термина на Кародърс „безпомощен плурализъм“ (feckless pluralism) и по какъв начин търси връзката с трите изследвани български правителства? Също във втора

глава има опит за оценка на трите правителства през призмата на политическите философии на консерватизма и либерализма/стр. 79-80, 84-87/. Би било полезно или да се обясни по-добре идеята на докторантката или да не се разширява текста в посока политическа философия. Считам, че предложените разсъждения са извън контекста на работата.

- Съзнавам колко трудна задача си е поставила докторантката в стремежа да анализира трите български правителства, и колко още по-трудно е да се остане само в полето на анализа. Считам, че е важно да се използват акуратно термините или да се обясни какво точно се има предвид – на много места в текста са вложени „значими“ политики, „правилни“ цели, „добри“ приоритети, „положителни“ промени, „позитивна“ промяна на статуквото, „положителна“ намеса на ЕС и др. /стр. 78, 84, 114, 226 и др/.

Въпросът ми е свързан с влиянието на ЕС върху водената национална политика в социалната и икономическата област. В работата ви ЕС присъства по-скоро като фон и е представен като коректив на водените политики от националните правителства /стр. 116, 117-120/. Изследователският период включва и последният договор – Лисабонския договор. След 2012г. сме изправени пред серия от кризи, в това число пряко касаещи и икономическата политика на Съюза. Налице е нова стратегия, изразена в политическите приоритети на Комисията Юнкер. Според вас, какво влияние ще имат промените, свързани с различните нива на компетенции /споделени, подкрепящи/ между националната държава и ЕС в областта на социалната и икономическата политика ?

6. Общо заключение

Държа специално да подчертая, че направените бележки по работата на докторантката Магдалена Искренова Каснакова не са от естество, така че да намалят общото положително впечатление, което оставя настоящия

дисертационен труд и направените в него научно-приложни приноси. Правя ги единствено с оглед да насърча докторантката към усъвършенстване на предложената работа в контекста на нейните ясно заявени научни бъдещи изследвания и целеполагане в тази посока.

Предложената дисертация на докторантката Магдалена Искренова Каснакова представлява завършено изследване, демонстрира добро познаване на изследваната проблематика и прилагане на интердисциплинарен подход към изследваната сложна проблематика, акуратно и свободно са ползвани необходимите методологични похвати за доказване на тезата, добре са открити приложни приноси. С наличните източници и публикации по темата е работено прецизно и акуратно, обработена е впечатляваща по обем информация, която е обединена, обобщена и представена в множество фигури, таблици и диаграми. Смятам, че може да се даде цялостна позитивна оценка на предложената дисертация и автореферат.

Дисертационният труд на Магдалена Искренова Каснакова отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Условието и реда за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземе положително решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Магдалена Искренова Каснакова по професионално направление 3.3. Политически науки, Научна специалност – Политология (Сравнителна политология).

Дата 20 декември 2016 г.

Доц. д-р Теодора Иванова Калейнска